

NIVELUL DEZVOLTĂRII ECONOMICO-SOCIALE ȘI ADERAREA ROMÂNIEI LA UNIUNEA EUROPEANĂ

dr. Constantin GRIGORESCU

1. Extinderea Uniunii Europene

La Consiliul European de la Copenhaga din iunie 1993 s-a decis extinderea Uniunii Europene, prin cuprinderea țărilor asociate care doresc să devină membre ale Uniunii. S-a stabilit, totodată, că aderarea va avea loc pe măsură ce țările respective sunt capabile să-și asume obligațiile membrilor prin satisfacerea unor condiții economice și politice. După sesiunea Consiliului, România și alte nouă țări asociate din Europa Centrală și de Est (respectiv Bulgaria, Ungaria, Polonia, Republica Cehă, Slovacia, Slovenia, Estonia, Letonia și Lituania) au solicitat să adere la Uniune.

Dorința României de a adera la UE s-a impus ca o concluzie firească a efectelor pozitive ale integrării economice regionale și, pe un plan mai larg, pentru modernizarea economiei și sprijinarea eficienței, pentru depășirea decalajelor care ne despart de țările dezvoltate. Concludentă în acest sens este experiența Greciei și a Portugaliei care au devenit membre ale UE în 1981 și respectiv în 1986. La momente amintite, produsul intern brut pe locitor, calculat în dolari

SUA la paritatea puterii de cumpărare, reprezinta 53,7% și 48,8% din mărimea medie a produsului intern brut din țările UE și în 1997 proporțiile respective crescuseră la 62,9% și 70,6%.

După cum se știe, țările din Europa Centrală și de Est care au solicitat aderarea la Uniunea Europeană s-au dezvoltat, aproape 50 de ani, cu unele diferențe de la o țară la alta, în condițiile regimului comunist totalitar și ale economiei socialiste de comandă, fapt ce a determinat o slabă productivitate a muncii și însemnate decalaje economice și sociale față de celelalte țări europene cu economie de piață liberă.

În lumina experienței occidentale, tranzitia după 1989 a țărilor central și est-europene la democrație și economia de piață, sunt premise fundamentale pentru sporirea eficienței economice și a bunăstării populației. Deși toate țările la care ne referim au înregistrat progrese însemnate în extinderea principiilor și a mecanismelor economiei de piață ele sunt nesatisfăcătoare, și aceasta mai ales în comparație cu criteriile aderării la UE. Ne referim în principal la cerințele pentru aderare stabili-

te de Consiliul European la Copenhaga în 1993 privind adopțarea acquisului comunitar, existența unei economii de piață viabile, și capacitatea agenților economici de a face față presiunii concurențiale a forțelor pieței unice, fără frontiere, din interiorul Uniunii.

După aprecierea Comisiei Europene, România, care a depus cerere de aderare la UE în iunie 1995, a făcut progrese însemnate în realizarea criteriilor Copenhaga, dar ritmul înfăptuirii lor este mai scăzut decât în alte țări.

Datele relevă, de asemenea, că moștenirea lăsată de regimul comunist în planul dezvoltării continuă să fie destul de însemnată; mai mult, în unele țări ca România, spre exemplu, principali indicatori economici și sociali au dimensiuni mult mai scăzute decât cele din trecutul apropiat. Am invocat nivelul dezvoltării economice și sociale a țărilor întrucât, după părerea noastră, el influențează capacitatea concurențială, între cerința existenței unei economii de piață viabile și nivelul de dezvoltare existând o legătură biunivocă.

2. Decalaje economice și sociale dintre România, țările UE și țările candidate la Uniune

Pentru evaluarea cât mai cuprinzătoare a nivelului dezvoltării României comparativ cu

țările Uniunii Europene și țările candidate la Uniune, s-au luat în considerare cei mai semnificativi indicatori economici și sociali, câte 10 din fiecare grupă. Precizăm, totodată, că datele au un înalt grad de comparabilitate:

- a) sfera de cuprindere a indicatorilor este asemănătoare, ei fiind determinați potrivit metodologii promovate de organismele internaționale;
- b) mărimile absolute ale indicatorilor sunt raportate la anumite unități de referință - populație, suprafață etc. - ea atare, indicatorii relevă nivelul dezvoltării economice și sociale a țărilor și nu potențialul lor;
- c) indicatorii sunt exprimați, după caz, în aceeași unitate de măsură: valorică, fizică sau convențională (dolari, kg, kg echivalent petrol, ani sau procente);
- d) indicatorii sintetici valorici, ca de pildă produsul național brut și productivitatea socială a muncii, sunt exprimați în dolari SUA, prin transformarea valutelor naționale în dolari atât la cursul pieței cât și la paritatea puterii de cumpărare (PPC rezultată din Programul de Comparări Internaționale, la care România ia parte) fapt ce sporește gradul de exactitate.

tate a mărimii indicatorilor respectivi.

Mărimea indicatorilor economici și sociali din România și a indicatorilor medii din Uniunea Europeană și respectiv țările central și est-europene care au cerut aderarea la Uniune, precum și decalajele care ne despart de grupele amintite de țări sunt prezentate în tabelul nr. 1. Precizăm că s-au avut în vedere cele mai recente date, în principal cele corespunzătoare anului 1997, și că ele provin din publicațiile organismelor internaționale, îndeosebi din sistemul ONU și al Băncii Mondiale.

Considerarea datelor din tabel relevă că nivelul de dezvoltare al României este mult rămas în urma țărilor din Uniunea Europeană; în 1997, decalajele economice medii au variat între 1,5:1 la populația neagricolă și 16,5:1 la productivitatea socială a muncii calculată în dolari la cursul pieței. Decalaje însenate există și în domeniul dezvoltării sociale, dar în această privință dimensiunea lor este sensibil mai redusă, ele variind între 1,1:1 la speranța de viață și 4,4:1 la mortalitatea infantilă.

O serioasă rămânere în urmă a dezvoltării economico-sociale față de media UE se constată și în cazul celorlalte țări central și est-europene care au cerut aderarea la Uniune. Făcând abstracție de efectele tranziției la economia de piață,

de scăderea producției pe care o implică restructurarea economică, decalajele dintre cele două grupe de țări atât la indicatorii economici cât și la cei sociali își au sorgintea în economia socialistă de comandă, care a frânat progresul tehnic și sporirea eficienței economice.

Din păcate, mărimea indicatorilor economici și sociali din România este inferioară și în raport cu media indicatorilor respectivi din țările central și est-europene, fapt rezultat din moștenirea lăsată de regimul comunist, dar și din ritmul lent al tranziției la economia de piață. În continuare vom analiza mai pe larg decalajele existente în 1977 și evoluția activității economice în România și cele două grupe de țări în intervalul 1989-1998.

a) Decalaje economice

Ne vom referi în primul rând la indicatorii sintetici, respectiv la produsul național brut pe locuitor (PNB) și la productivitatea socială a muncii, cei mai reprezentativi indicatori care reflectă gradul de dezvoltare al oricărei țări.

Produsul național brut pe locuitor exprimat în dolari SUA, la cursul pieței a fost în 1997 de: 1410 dolari în România, 23021 dolari în UE și 3227 dolari în țările candidate la Uniune. Ca atare, decalajul mediu dintre România și grupele respective de

Tabelul nr.1

Pozitia Romaniei față de țările Uniunii Europene și țările candidate la Uniune

		Mărimi absolute		Decalaje, România=1,0 față de media
	România	Uniunea Europeană	Țări candidate	Țări candidate
0	1	2	3	4
1. Produsul Național Brut (dolari/loc.), 1997	1410	23021	3227	16,3:1
a) dolari la cursul pieței	4270	20090	6251	4,7:1
b) dolari la paritatea puterii de cumpărare				1,5:1
2. Productivitatea socială a muncii (dolari/pers. activă), 1997	2975	49109	6408	16,5:1
a) dolari la cursul pieței	9010	42808	12416	4,8:1
b) dolari la paritatea puterii de cumpărare				1,4:1
3. Valoarea adăugată în ind. (dolari/loc.) ¹ , 1997	632	6595	1200	10,4:1
4. Consum energie primară (kgep/loc.) 1996	2027	3823	2713	1,9:1
5. Rândament la cereale (kg/ha), 1996-'98	2862	5563	3137	1,9:1
6. Rândament la lapte de vacă (kg/vacă), 1997	2912	5229	3486	1,8:1
7. Tractoare (nr./1000 ha) ² , 1996	17	81	42	4,8:1
8. Consum îngrășăminte chimice (kg/ha) ³ , 1995-'97	43	221	78	5,2:1
9. Export (dolari/loc.) ⁴ , 1997	373	5553	1003	14,9:1
10. Populația neagricolă (%), 1997	63	95	81	1,5:1
11. Populația urbană (%), 1997	55	78	72	1,4:1
12. Disponibil de calorii (nr./loc./zi) 1994-'96	2926	3375	3114	1,2:1
13. Disponibil de proteine animale (gr/loc./zi), 1994-'96	39	62	46	1,6:1

	0	1	2	3	4	5
14. Medici (nr./10000 loc.), 1997	18	28	26	1,5:1	1,4:1	
15. Paturi de spital (nr./10000 loc.), 1997	74	91	75	1,2:1	1,0:1	
16. Elevi în învățământul secundar (rata netă de înscrivere, %), 1996	73	90	81	1,2:1	1,1:1	
17. Studenți (rata brută de înscrivere, %), 1996	23	48	26	2,1:1	1,1:1	
18. Aparate TV (nr./1000 loc.), 1997	226	556	377	2,5:1	1,7:1	
19. Mortalitate infantilă (%), 1997	22	5	13	0,2:1	0,6:1	
20. Speranța medie de viață (ani), 1997	69	77	72	1,1:1	1,0:1	

¹⁾ Inclusiv electricitate, gaze, apă și construcții; ²⁾ teren arabil, vîi și livezi; ³⁾ teren arabil; ⁴⁾ export de mărfuri, fără servicii productive.

Sursa: The World Bank, *World Development Indicators 1999*; FAO, *Yearbook Production* vol.51, Rome 1997; FAO *Quarterly bulletin of statistics*, vol. 12, Rome, 1999; FAO, *Food balance sheets 1994-1996*, average, Rome, 1998; ECE, *Trends in Europe and North America 1998-1999*, New York and Geneva, 1999. Mărimele medii pentru UE și țările candidate la Uniune (inclusiv România) sunt calculate potrivit datelor pe jări.

țări a fost de 16,3:1 și 2,3:1. Potrivit acestui indicator distanța care ne desparte de UE este enormă; din cifre rezultă, practic, că în 1997 PNB/loc. în România reprezenta numai 6,1% din mărimea medie a indicatoarelor din UE.

Într-o anumită măsură, datele amintite reflectă și poziția leului în relațiile de piață cu dolarul SUA. Dezechilibrul balanței comerciale și a contului curent, precum și inflația galopantă care s-a instalat în România în anii tranzitiei au condus la devalorizarea leului față de valută americană și la creșterea cursului comercial leu/dolar. Evident, evaluarea produsului național brut al României în dolari potrivit cursului comercial a contribuit la modicitatea indicatoarelor și la decalajul lui foarte mare în raport cu media UE.

Compararea PNB/loc. din România cu cel din UE și din alte țări, prin luarea în considerare a parității puterii de cumpărare a valutelor naționale, indică însă alte mărimi. Evaluat în dolari la paritatea puterii de cumpărare, produsul național brut pe locitor a fost, în 1997, de 4270 dolari în România, de 20090 dolari în UE și de 6251 dolari în țările candidate. În consecință, decalajele se reduc de la 16,3:1 la 4,7:1 și respectiv de la 2,3:1 la 1,5:1.

În ultimul patră de secol,

compararea internațională a indicatorilor valorici sintetici prin utilizarea coeficienților valutari de conversie determinați prin luarea în considerare a puterii lor de cumpărare s-a extins tot mai mult, ca o cerință pentru reflectarea cât mai obiectivă a stadiului de dezvoltare a țărilor. Această nouă metodă de evaluare a indicatorilor valorici sintetici s-a impus ca urmare a împrejurării că, în fapt, cursurile comerciale ale valutelor nu reflectă pe deplin raporturile dintre prețurile interne ale diferitelor componente ale produsului național brut din țările luate în comparație.

Paritatea puterii de cumpărare se dovedește a fi mult mai potrivită pentru conversia indicatorilor sintetici (PNB și productivitatea muncii) într-o valută unică, întrucât ea este definită ca numărul de unități monetare ale unei țări necesare pentru a cumpăra pe piață internă aceeași cantitate de bunuri și servicii ce s-ar putea cumpăra cu un dolar în Statele Unite. În acest fel valutele sunt comparabile sub aspectul puterii de cumpărare și în consecință coeficienții de conversie ai produsului național brut din valute naționale în dolari SUA sunt mult mai concludenți pentru evaluarea stadiului dezvoltării economico-sociale a țărilor.

În context, arătăm că deter-

minarea coeficienților de conversie a valutelor naționale într-o valută unică, ca de pildă în dolari SUA, potrivit paritatii puterii de cumpărare, se efectuează periodic din trei în trei ani, prin compararea directă a prețurilor, în cadrul Programului de Comparări Internaționale al Națiunilor Unite. Precizăm că între momentele respective, paritatea puterii de cumpărare a valutelor se determină prin anchete speciale și analize de regresie și că ultima determinare directă a coeficienților de conversie a valutelor naționale în dolari SUA la paritatea puterii de cumpărare a avut loc în 1996, datele rezultate urmând să fie date publicitate.

Calculat la paritatea puterii de cumpărare, produsul național brut pe locuitor din România reprezintă 21,3% din mărimea medie a indicatorului din UE și nu 6,1% aşa cum rezultă din utilizarea cursului comercial leu/dolar. Deși pentru România produsul intern brut calculat la paritatea puterii de cumpărare este de trei ori mai mare decât cel rezultat prin utilizarea cursului comercial, nivelul său arată totuși că stadiul dezvoltării economico-sociale al țării noastre este mult inferior față de cel din UE.

Valoarea adăugată în industrie. Nivelul scăzut al produsului național brut pe locuitor reflectă o slabă dezvoltare a ramurilor și sectoarelor de activitate și în-

deosebi o eficiență economică redusă. După cum se știe, în anii socialismului, România s-a transformat dintr-o țară agrară înapoiată într-o țară industrială-agrарă. În intervalul 1950-1989 venitul național creat în industrie a crescut de 16 ori, în construcții de 39 de ori și în agricultură de 9,4 ori. Ca urmare a acestor dinamici, în 1989, ponderea industriei în venitul național ajunsese la 58,1%, a construcțiilor la 7,2% și a agriculturii la 15,2%. Menționăm, de asemenea, că în totalul populației ocupate ramurile amintite detineau următoarele ponderi: 38,1% industria, 7,0% construcțiile și 27,5% agricultura.

Comparativ cu țările UE, dezvoltarea industriei românești era totuși destul de scăzută, în 1989 decalajul dintre valoarea adăugată în industria prelucrătoare pe locuitor și cea din grupa respectivă de țări a fost de 5,2:1, deși la vremea respectivă ponderea populației ocupate în industrie era mult mai mare decât în țările UE. Decalajul amintit a fost determinat, între altele, de proporția mare a ramurilor industriale care asigură o prelucrare primară a materiilor prime, de slaba specializare industrială a producției și de nivelul scăzut al productivității muncii. În anii tranziției, producția industrială a înregistrat o serioasă scădere, astfel că deca-

Franța. După cum se observă, aceste productivități sunt de 10-15 ori mai mari decât cea din România. În context, arătăm, totodată, că productivitatea muncii agricole este mai mare de 1,4 ori în Bulgaria și de 1,5 ori în Ungaria decât în țara noastră.

La nivelul scăzut al productivității agriculturii românești o contribuție majoră au randamentele din producția vegetală și animală.

Randamentul la cereale. În perioada 1996-98 producția de cereale la ha a fost de 2862 kg în România, de 5563 kg în UE și de 3137 kg în țările central și est-europene candidate la Uniune. În mod corespunzător, decalajele sunt: 1,9:1 și 1,1:1. În acest cadru, arătăm că în timp ce în țările UE randamentele la cereale cresc, în România scad. Față de 1989-91 producția medie la ha a crescut cu 15% în UE și a scăzut cu 7% în România.

Producția și randamentele agricole din UE se bazează în mare măsură pe dotarea agriculturii cu tractoare și alte mașini agricole ca și pe consumul de îngășaminte chimice. Astfel, în 1997 numărul de tractoare la 1000 ha de teren arabil, de vîi și livezi a fost: 17 în România, 81 în UE și 42 în țările candidate (decalajele sunt de 4,8:1 și de 2,5:1). În privința consumului de îngășaminte chimice, din date rezultă că, în 1995-97, la 1 ha de teren arabil au revenit: 43 kg în

România, 221 kg în UE și 78 kg în țările candidate (decalaje: 5,2:1 și 1,8:1). Observăm că decalajele României la factorii de producție față de cele două grupe de țări sunt mai mari decât decalajele la randamentul de cereale, fapt ce relevă că obținerea unei eficiențe ridicate în agricultură presupune cheltuieli proporțional mai mari, aici, mai mult decât în alte domenii, acționând legea randamentelor descrescânde.

Randamentul la laptele de vacă. În 1997 producția de lăpte pe o vacă a fost de 2912 kg în România, de 5229 kg în UE și de 3137 kg în țările candidate la Uniune. Potrivit acestor cifre, decalajele sunt de 1,8:1 și de 1,2:1, practic, asemănătoare cu cele referitoare la randamentul cerealelor.

O dată cu invocarea cifrelor mai sus-menționate, subliniem că în țările UE s-a conturat un proces de reducere a șepetelului de vaci concomitent cu sporirea producției pe cap de animal. Procesul exprimă o sporire a eficienței economice a producției de lăptă și el s-a conturat și în țara noastră în anii tranzitiei. Este rezultatul creșterii în condiții mai bune a vacilor de lăptă în gospodăriile populației decât în marile exploatații sociale.

Exportul pe locitor. Raportat la produsul intern brut, exportul și importul unei țări reflectă gradul său de integrare în comerțul internațional, expresie a adânci-

rii diviziunii internaționale a muncii și a globalizării vieții economice. Sub acest aspect, România deține o poziție modestă; comerțul extern cu bunuri materiale (fără servicii productive) în produsul intern brut la paritatea puterii de cumpărare a fost de 20% în 1997. În același an, în țările Uniunii Economice și Monetare nivelul indicatorului a fost sensibil superior (51,3%) și a variat între 36,2% în Spania, 43,9% în Franta, 54,3% în Germania și 113,1% în Olanda. Si în țările central și est-europene candidate la Uniune, mărimea indicatorului amintit este mai mare. De exemplu, în Polonia 27%, în Republica Cehă 48,2%, în Ungaria 55,1% și în Bulgaria 24,6%.

Pozitia modestă a României în comerțul internațional este și mai evidentă dacă luăm în con-

siderare că volumul exportului său de mărfuri pe locitor a fost de numai 373 dolari în 1997. La aceeași dată, mărimea indicatorului a fost, în medie, de 5553 dolari în UE și de 1003 dolari în țările candidate la Uniune. În acest caz, decalajele sunt dintre cele mai mari: 14,9:1 și 2,7:1. Privit în comparație cu situația din cele două grupe de țări, exportul României reflectă o ofertă scăzută de mărfuri și/sau o slabă competitivitate a lor pe piața internațională.

În condițiile liberalizării comerțului exterior și asocierii României la UE și la CEFTA (Asociația Central Europeană a Liberului Schimb), exportul Românesc se realizează în principal cu țările din organismele respective. Aceeași afirmație se impune și în cazul importului.

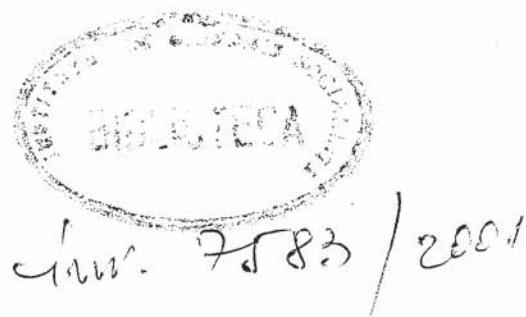
Tabelul nr. 2

Comerțul exterior al României în 1992 și 1997-1998

- milioane dolari -

	Total	Uniunea Europeană	CEFTA
Export FOB			
1992	4363	1535	-
1997	8431	4768	343
1998	8300	5356	369
Import CIF			
1992	6280	2584	-
1997	11280	5922	642
1998	11821	6825	1040
Sold (export FOB-import CIF)			
1992	-1917	-1049	-
1997	-2849	-1154	-299
1998	-3521	-1469	-671

Sursa: CNS, Anuarul statistic al României 1993, p. 550-557; CESTAT, Statistical Bulletin, 1998/4, p.56-57.

Din date reiese că România are un grad înalt de integrare a relațiilor sale economice externe cu țările Uniunii Europene; în 1998 exportul românesc de bunuri materiale s-a realizat în proporție de 65% cu țările UE și importul în proporție de 58%. Comerțul cu țările UE este considerabil mai mare decât cel din perioada economiei socialiste și desemnează efectul asocierii noastre la Uniune. Exportul României în UE în 1998 a fost, spre exemplu, în 1989, de 2885,9 milioane dolari (bunuri materiale și servicii productive) și în 1998 a ajuns la 5356 milioane dolari (numai bunuri materiale). Datele relevă, totodată, că în intervalul amintit importul României din țările UE a crescut mult mai rapid (de la 546,1 milioane dolari în 1989 la 6825 milioane dolari în 1998) astfel că balanța comercială din pozitivă a devenit negativă. Deficitul din 1989 a fost foarte mare, pe total comerț exterior s-a ridicat la 3,5 miliarde dolari și în relația cu țările Uniunii Europene a atins cifra de aproape 1,5 miliarde dolari. Practic, din cele arătate rezultă că, cel puțin până în prezent, în urma asocierii României la Uniunea Europeană, țările Uniunii au avut, sub acest aspect, proporțional mai multe avantaje decât țara noastră. Situația se explică prin slaba capacitate concurențială a produ-

selor românești pe piața comunitară, dar și prin faptul că la exportul în UE a unor produse sensibile cum sunt cele siderurgice, textile și agricole continuă să existe serioase restricții tarifare.

Din păcate, balanța comercială înregistrează un deficit însemnat și în relațiile cu țările CEFTA (R. Cehă, Slovacia, Polonia, Ungaria și Slovenia). Ca și în cazul UE, deficitul de balanță cu țările CEFTA este în creștere: 299 milioane dolari în 1997 și 671 milioane dolari în 1998.

Negativ este faptul că în prezent România pierde teren pe piața internă, ea devenind un importator net la unele produse industriale și agricole care se obțin și în unitățile economice românești. Piața internă de produse agroalimentare a fost invadată cu carne și produse din carne, uleiuri vegetale și zahăr, făină și paste făinoase și chiar cu legume din alte țări care nu dispun de condiții mai bune decât ale noastre. Astfel, numai la comerțul cu produse alimentare și animale vii soldul negativ al comerțului exterior a fost de 99 milioane în 1996 și de 146 milioane în 1997. Dacă la sumele respective adăugăm deficitul înregistrat la băuturi și tutun, soldul negativ se ridică la 159 milioane dolari și respectiv la 188 milioane dolari. Din acest sold o

pondere destul de însemnată rezultă din comerțul cu țările CEFTA. Deficitul comerțului exterior al României cu aceste țări la produse alimentare, animale vii, băuturi și tutun a fost de 14,9 milioane dolari în 1996, de 18,1 milioane dolari în 1997 și de 66,4 milioane dolari în 1998.

Cifrele invocate privind soldul negativ al comerțului exterior cu produse agroalimentare au o dublă determinare: pe de o parte, ele arată că potențialul agricol românesc nu este folosit în mod corespunzător și, pe de altă parte, nu se asigură o protecție adecvată a producției autohtone prin instrumente vamale și de altă natură, așa cum procedează și alte țări din UE și CEFTA.

Populația neagricolă. Structura forței de muncă pe ramuri și sectoare de activitate este un factor definitoriu al stadiului dezvoltării economico-sociale a țărilor, ea având dimensiuni diferite în economiile agrare, economiile industriale și respectiv în economiile postindustriale, care se dezvoltă în prezent în Occident. Sub acest aspect, România a făcut progrese însemnate, dar, structura actuală a forței de muncă nu corespunde cerintelor dezvoltării moderne. Astfel, în timp ce la noi populația neagricolă reprezintă în totalul populației active 63%, în țările UE a ajuns la 95% și în

țările candidate la Uniune la 81%.

O serioasă rămânere în urmă se constată mai ales în sectorul de servicii unde populația ocupată deține numai 31,5%, pe când în țările UE este de peste 60%. Cu titlu de exemplu, menționăm situația din Franța, Germania și Regatul Unit, distinct pentru bărbați și, respectiv, femei. Astfel, în 1997 în Franța, în sectorul de servicii, din forța de muncă masculină lucra 56% și din cea feminină 79%. În Germania procentele au fost de 48% și 72%, iar în Regatul Unit de 60% și 81%.

O dată cu sublinierea acestor procente se cuvine să arătăm că realizarea lor și în economia românească trebuie să aibă loc în primul rând prin extinderea serviciilor de producție (cercetare și dezvoltare, transporturi și respectiv comunicatii), precum și a serviciilor publice destinate satisfacerii trebuințelor populației pentru sănătate și protecție socială și de învățământ și cultură, sectoare mult rămase în urmă. Totodată, extinderea populației în sectorul de servicii este condiționată de creșterea, în prealabil sau concomitent, a productivității muncii din agricultură și industrie, așa cum de altfel a avut loc și în țările dezvoltate. Practica relevă că extinderea unor activități fără legătură cu sectorul

produției materiale sau cu trebuințele raționale ale populației este neproductivă. Ne referim, spre exemplu, la tot felul de intermediari sau activități speculative, multe din ele cantonate în sfera economiei subterane și care în România a căpătat proporții alarmante. Un studiu recent al Trezoreriei SUA relevă că, în 1998, activitatea economică subterană din România a reprezentat 49,1% din PIB și că volumul respectiv de activități este dublu față de anul anterior.

b) Decalaje sociale

Potrivit datelor din tabelul nr.1, decalajele sociale dintre România și UE sunt, de regulă, mai mici decât disparitățile economice, îndeosebi decât cele înregistrate la produsul național brut, productivitatea socială a muncii și comerțul exterior. Astfel, raportul dintre România și UE la disponibilul de calorii (nr./loc./zi) este 1,2:1, la medici (nr./10000 loc.) de 1,5:1, la elevii din învățământul secundar (rata netă de înscriere) de 2,1:1 și la studenți (rata brută de înscriere de 2,5:1. La speranța de viață la naștere, indicator de mare cuprindere pentru evaluarea calității vieții, decalajul este de 1,1:1, în România durata medie a vieții fiind de 69 ani, în UE de 79 ani și în țările candidate la Uniune de 72 ani.

Dimensiunea mai mică a decalajelor sociale comparativ cu

cele economice are o explicație multiplă:

- în unele domenii, ca în cazul consumului de produse alimentare, există anumite praguri fiziochrome de consum maxime și minime, care, în ultimă instanță, se impun ca o condiție a existenței și sănătății populației;
- ocrotirea sănătății și învățământul s-au dezvoltat ca servicii publice și statul român a urmărit atingerea unor standarde compatibile cu cerințele societății contemporane;
- speranța de viață a populației are o evoluție asymptotică, durata medie a vieții la vîrstele înaintate crescând mult mai încet decât sporul consumului de bunuri materiale și de servicii;
- în anumite perioade consumul populației poate fi mai mare decât producția socială ca urmare a utilizării rezervelor materiale și financiare acumulate, a atragerii unor fonduri externe și a asistenței internaționale.

Deși mai mici sub raport cantitativ, decalajele sociale dintre România și UE conțin mari disparități de ordin calitativ.

Consumul alimentar. Lucrarea FAO "Food balance Sheets 1994-1996" arată că numărul

de calorii pe locuitor și pe zi a fost de 2926 în România, de 3375 în UE și de 3114 în țările candidate, iar cantitatea de proteine a fost de 90 de grame și respectiv de 103 și 93 grame.

Sub aspectul originilor, vegetală sau animală, calorile și proteinele din țările UE au o structură mult mai bună. Astfel, ponderarea calorilor și respectiv a proteinelor de origine animală sunt de 31,6% și 60,9% în UE și de 24,2% și 44,4% în România. Întrucât principiile alimentare conținute de proteinele animale sunt superioare celor vegetale, proteinele respective satisfac mult mai bine cerințele de consum ale populației din țările UE.

În acest cadru semnalăm, totodată, că în timp ce în România consumul anual de cereale pe locuitor este de 170 kg, în țările UE este de numai 109 kg. În schimb, la fructe, consumul este de 53 kg în România și 157 kg în UE. La principalele produse animale se înregistrează următoarele consumuri în România și UE: la carne 53 kg și 86 kg; la lapte (fără unt) 182 kg și 240 kg; la ouă 10 kg și 13 kg și la pește 2 kg și 24 kg.

Ocrotirea sănătății. Comparativ cu numărul populației, numărul de medici din România este destul de însemnat: 18 medici la 10000 locuitori. În țările UE mărimea indicatorului este de 28 (raport față de România 1,5:1) și în țările candi-

date la Uniune de 24 medici (raport 1,4:1). Destul de mare este și numărul paturilor de spital: 74 la 10000 locuitori în România, 91 în UE și 75 în țările candidate la Uniune.

Unitățile sanitare din România se confruntă însă cu numeroase probleme curente, generate de lipsa fondurilor bănești și respectiv de o slabă înzestrare cu aparatura medicală modernă. În 1997, cheltuielile publice pentru sănătate au reprezentat în România numai 2,9% din PIB, iar în țările UE cheltuielile respective au variat între 4,9% în Portugalia și 8,1% în Germania.

Tinând seama de mărimele produsului intern brut, rezultă că în 1997 cheltuielile publice pentru sănătate pe locuitor au fost de 45 dolari în România, iar în țările Uniunii Europene între 503 dolari în Portugalia și 2065 dolari în Germania. Din lucrarea Băncii Mondiale, "World Development Indicators 1999" rezultă că cheltuielile totale pentru sănătate pe locuitor (inclusiv cheltuielile directe ale populației, asigurările private și plățile unor corporații private) au fost de 805 dolari în Portugalia și de 2677 dolari în Germania.

Alături de fondurile publice pentru sănătate, populația României afectează o parte însemnată din venituri pentru cheltuielile de sănătate. Ne referim îndeosebi la cheltuielile pentru consultații medicale, medicamente, analize și proceduri medicale

efectuate la polyclinicele cu plată sau la cabinetele și laboratoarele medicale particulare care s-au dezvoltat în anii tranzitiei. Dintro practică greșită însă, în multe cazuri, populația oferă "atentii" medicilor și personalului sanitar din instituțiile medicale bugetare pentru serviciile de consultanță și procedurile medicale, care, potrivit legii, sunt gratuite. Dar oricât de mari ar fi cheltuielile populației, distanța dintre cheltuielile totale pentru sănătate din România și cele din țările dezvoltate este extrem de mare. De aici și calitatea mai slabă a actualui medical din România, mortalitatea infantilă ridicată (22 decese sub un an la 1000 născuți vii), situația precară a persoanelor instituționalizate în unitățile sanitare speciale (copii cu handicap sau bătrâni fără familie), probabilitatea mare de deces înainte de 60 de ani (21% din populația totală), și speranța de viață relativ scăzută.

Învățământ și educație. Învățământul românesc secundar și universitar are o largă cuprindere, ultimul înregistrând chiar o însemnată extindere în anii tranzitiei. Rata netă de înscriere în învățământul secundar, spre exemplu, a fost, în 1996, de 73%, mărime apropiată de cea din UE și din țările candidate la Uniune, unde indicatorii au fost de 90% și 81% (raport 1,2:1 și 1,1:1). La învățământul superior, distanța care ne des-

parte de UE este sensibil mai mare, rata brută de înscriere fiind de 23% în România și de 48% în UE (raport 2,1:1). În celelalte țări central și est-europene candidate la UE rata de cuprindere în învățământul superior este cu 3 puncte procentuale mai mare decât la noi.

În prezent, rata de cuprindere în învățământul superior românesc este de aproape trei ori mai mare decât cea din 1989, și aceasta se datorează apariției și dezvoltării învățământului particular. Dimensiunea mare a învățământului particular și creșterea acestuia într-un ritm extrem de rapid rezultă din faptul că în anul universitar 1988-89 numărul total al studentilor din România a fost de 159465, toți înscrîși în instituții de stat, iar în anul universitar 1997-98 a ajuns la 360590, din care 110715 în instituții particulare (30,7%).

Învățământul din România este, aşa cum rezultă din cifrele prezentate, destul de cuprinsător și atras după sine creșterea numărului de ani pe care un Tânăr îl petrece în instituțiile școlare. Astfel, în 1995, speranța privind numărul mediu al anilor de școală a ajuns la 12 ani pentru bărbați și la 11 ani pentru femei. În context, arătăm că, în țările occidentale, mărimea indicatorului este de 15-16 ani.

Ca și sectorul de ocrotire a sănătății, învățământul român-

nesc se confruntă cu probleme legate de baza materială și finanțarea cheltuielilor curente, nivelul acestora din urmă fiind nesatisfăcător în raport cu cerințele actuale. Mentionăm în acest sens că în 1996 proporția cheltuielilor publice pentru educație în PIB a fost de 3,6%, iar în țările Uniunii Economice și Monetare de 5,3%. Mentionăm, de asemenea, că învățământul superior particular întâmpină greutăți în a-și asigura cadrele didactice în raport cu numărul de studenți. Datele statistice relevă, spre exemplu, că în anul universitar 1997-98 numărul total al cadrelor didactice din învățământul superior a fost de 24427 din care în învățământul particular numai 2794. Sectorul particular de învățământ superior deține, asadar, 31% din numărul de studenți și 11% din numărul cadrelor didactice. Soluționarea acestei mari disproporții se face, de regulă, prin atragerea, pe bază de cumul, a cadrelor didactice din învățământul public și din cercetare, precum și a cadrelor didactice pensionate.

3. Evoluția principaliilor indicatori macroeconomici în perioada 1989-98

a) *Produsul intern brut*. După 10 ani de la declanșarea tranzitiei la economia de piață, nivelul relativ al produsului intern brut diferă de la o țară la alta și reflectă eficiența măsurilor promovate de țările res-

pective. De regulă, volumul fizic al produsului intern brut este mai mic decât la începutul perioadei și a condus la adâncirea decalajelor față de țările UE, afilate în progres evident. Evidente în acest sens sunt datele din tabelul nr. 3.

Datele indică două procese diametral opuse. Pe de o parte, țările UE care în intervalul 1989-98 au înregistrat o creștere medie a produsului intern brut cu 19%; creșteri superioare au avut loc în țările mai mici, inclusiv în cele mai puțin dezvoltate. Semnalăm în acest sens sporul PIB cu 26,9% în Portugalia, cu 21,9% în Spania și creșterea record de 83,9% în Irlanda. Semnalăm, de asemenea, că Germania, de departe cea mai mare țară europeană, s-a afirmat și în această perioadă ca principala locomotivă economică a UE. Concomitent cu integrarea și restructurarea fostei economii sociale est-germane, în intervalul amintit produsul intern brut din Germania a crescut cu 22,6%, procent superior față de cel mediu din UE. Pe de altă parte, în majoritatea țărilor candidate la UE, produsul intern brut din 1998 este inferior celui din 1989. În România, spre exemplu, volumul fizic al PIB este cu 23,9% mai mic, fapt ce a indus un decalaj în creștere față de țările UE. Dacă avem în vedere că în România produsul intern brut va scădea și în 1999 cu circa

3,5% iar în țările UE se estimează o creștere de 1,9%, decalajul produsului intern brut pe

locuitor dintre UE și România a crescut în deceniul 1989-99 de la 4,5:1 la 5,5:1.

Tabelul nr. 3

Indicele produsului intern brut în țările UE și în țările candidate la Uniune în 1998 față de 1989

Țări UE	% 1998/1989	Țările candidate la UE	% 1998/1989
UE - total	119,0	România	76,1
Franta	115,1	Bulgaria	69,0
Germania	122,6	R. Cehă	95,3
Italia	112,2	Polonia	117,1
Regatul Unit	118,1	Slovacia	99,8
Austria	123,8	Slovenia	100,4
Belgia	118,8	Ungaria	95,3
Danemarca	125,1	Estonia	79,4
Finlanda	112,2	Letonia	59,3
Grecia	117,3	Lituania	66,2
Irlanda	183,9		
Luxemburg	151,9		
Olanda	128,0		
Portugalia	126,6		
Spania	121,9		
Suedia	113,0		

*Sursa: Economic Commission for Europe, *Economic Survey of Europe*, 1999/No. 2, United Nations, New York and Geneva, 1999, p. 54 și 65 (pentru țările UE date calculate pe baza creșterilor procentuale anuale).*

Indicele produsului intern brut este sensibil mai mic și în alte țări europene candidate la Uniune - în Bulgaria cu 31% și în cele trei țări baltice în medie cu 33,5%. În celelalte țări însă - R. Cehă, Ungaria, Slovacia și Slovenia - produsul intern brut din 1998 era practic apropiat sau asemănător cu cel din 1989, iar în Polonia a fost cu 17% mai

mare. Datele arată, totodată, că în ultimul timp majoritatea țărilor central și est-europene s-au înscris pe un trend constant de creștere economică, unele din 1992-93 ca: Polonia, Ungaria și R. Cehă, altele din 1995 ca Estonia, Letonia și Lituania.

România prezintă o situație aparte, după o creștere a PIB în fiecare an în intervalul 1993-96

a urmat o scădere, de asemenea, în fiecare an a indicatorului în intervalul 1997-99 și programele optimiste arată că abia în anul 2000 se va stopa scăderea și se va relua creșterea economică. Bulgaria a avut o situație asemănătoare, în 1996 și 1997 a înregistrat o scădere a PIB dar, din 1998 indicatorul respectiv cunoaște o anumită creștere.

Eficiența măsurilor de reformă din țările în tranziție rezultă și din evoluția altor indicatori macroeconomici.

b) *Producția globală industrială*. Ne referim, în primul rând, la evoluția producției industriale întrucât, prin ponderea ei ridicată în economia tuturor țărilor, are o influență majoră asupra dinamicii PIB. Astfel, în timp ce în România producția industrială reprezenta în 1998 numai 46,3% din cea a anului 1989, în țările central europene a fost de 98,2%, cu precizarea că în Polonia nivelul a fost de 118,6%, în Ungaria de 103,2%, în R. Cehă și Slovacia de aproape 80% și în Slovenia de 75,9%. Fără îndoială, volumul fizic mai mare al producției industriale în țările menționate mai sus reflectă un grad superior de restrukturare și de adaptare a agentilor economici la cerințele economiei libere de piață.

c) *Formarea brută a capitalului fix*. Ca factor esențial al restrukturării și modernizării pro-

ducției, formarea brută a capitalului fix a avut o evoluție descul de sinuoasă în România. Comparativ cu 1989, nivelul real al indicatorului a căzut brusc în următorii 2 ani, astfel că în 1992 a ajuns la numai 44,0%; a urmat o creștere lentă până în 1996, când nivelul indicatorului a fost de 72,2%, după care a scăzut din nou. În 1998 formarea brută a capitalului fix nu reprezenta decât 57,4% din valoarea anului 1989. Cu cheltuieli anuale pentru fondurile fixe reduse la jumătate, comparativ cu perioada prerevoluționară, este dificil să se relanseze creșterea economică și să se atingă, într-un timp scurt, nivelul produsului intern brut și a producției industriale din 1989.

În Bulgaria nivelul indicatorului este chiar mai mic decât în România (44,1% în 1997). Spre deosebire de situațiile amintite, în celealte țări candidate la UE formarea brută a capitalului fix a atins volumul real din 1989 și chiar l-a depășit în R. Cehă din 1995, în Polonia din 1996 și în Ungaria și Slovacia din 1997. Cu titlu de exemplu, arătăm că în R. Cehă, Ungaria și Polonia indicele formării brute a capitalului fix a fost de 115% în 1998 față de 1989.

Strâns legată de aceste aspecte esențiale ale economiei reale, semnalăm încă două situații:

- cheltuielile aferente consumului curent total al societății românești din 1998 sunt mai mari decât cu 10 ani în urmă. În termeni reali, în 1998, ele au fost cu 4,1% superioare celor din 1989. Fenomenul privind devansarea dinamicii produsului intern brut de către dinamica consumului se manifestă și în alte țări candidate la UE, dar intensitatea acestuia este mai redusă decât la noi;
- economiile interne brute (diferența dintre PIB și consumul total) au o rată foarte scăzută în România (14% în 1997), țara

noastră plasându-se pe penultimul loc în cadrul țărilor europene candidate la Uniune, după noi se află Letonia cu o rată a economisirii de 10%. În celelalte țări indicatorul are dimensiuni mai mari: R. Cehă și Slovacia - 28%, Ungaria 27% și Slovenia 23%, fapt ce le permite să aloce fonduri mai mari pentru investiții, cea mai puternică pârghie a creșterii economice.

d) investiții directe de capital străin. Capitalul străin are dimensiuni considerabil mai mari în Ungaria, R. Cehă și Polonia și mai mici în România, Bulgaria și Slovacia (tabelul nr. 4).

Tabelul nr. 4

Investiții străine de capital în țările europene candidate la UE
- milioane dolari -

Tara	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
România	-	37	73	94	341	419	263	1215	2031
Bulgaria ¹⁾	4	56	42	40	105	90	109	505	401
R. Cehă	180	513	1004	654	869	2562	1428	1300	2540
Polonia ¹⁾	88	117	284	580	542	1134	2768	3077	5129
Ungaria	311	1459	1471	2339	1146	4453	1983	2085	1935
Slovacia	18	82	100	134	170	157	206	161	508
Slovenia	4	65	111	113	128	176	186	321	165
Estonia	-	-	58	160	225	205	150	267	571
Letonia	-	-	43	45	214	180	382	525	274
Lituania	-	-	10	30	31	73	152	355	926

¹⁾ Fără investițiile rezidenților în străinătate. Bulgaria, 1990-1994; Polonia, 1990-1995.

Sursa: ECE, *Economic Survey of Europe*, 1999/No. 2, United Nations, k New York and Geneva, 1999, p. 79.

După volumul investițiilor străine pe cap de locuitor în intervalul 1990-98 pe primele locuri se află Ungaria cu 1692 de dolari, R. Cehă cu 1072 de dolari, Slovenia cu 645 de dolari și țările baltice în medie cu 640 de dolari. În Polonia investițiile directe de capital străin pe locuitor au fost de 355 de dolari.

În România nivelul indicatorului este de numai 198 de dolari și în Bulgaria de 163 de dolari. După cum rezultă din cifre, investitorii străini ocolește România și Bulgaria, ca efect, probabil, al poziției lor geografice și a lipsei de încredere în stabilitatea politică și economică din țările

respective. Fără îndoială, efectele nu pot fi decât negative în planul asimilării tehnologiilor de producție moderne, a managementului unităților economice și a integrării eficiente în relațiile economice internaționale.

e) *Balanța contului curent.* Toate țările central și est-europene candidate la UE înregistrează un deficit însemnat în balanța contului curent. Dar, în timp ce în R. Cehă, Ungaria și Slovenia deficitul este în scădere, în Polonia, România și Slovacia deficitul este în creștere. Pentru 1998 volumul deficitului și proporția lui față de PIB le redăm în tabelul nr. 5.

Tabelul nr. 5

Balanța contului curent în 1998

Țara	milioane dolari	% din PIB ¹⁾	Țara	milioane dolari	% din PIB ¹⁾
România	-3010	-8,6	Slovacia	-2059	10,6
Bulgaria	-252	-2,5	Slovenia	-4	0,0
R. Cehă	-1046	-2,0	Estonia	-447	-9,5
Polonia	-6858	-5,1	Letonia	-713	-12,9
Ungaria	-2298	-5,0	Lituania	1298	-13,5

¹⁾ Procente calculate prin raportarea soldului negativ al contului curent la PIB din 1997.

Sursa: ECE, Economic Survey of Europe, 1999/No. 2, United Nations, New York and Geneva, 1999, p. 78.

Comparativ cu celelalte țări candidate la UE, în România deficitul balanței contului curent este foarte mare atât ca mărime absolută cât și ca proporție în PIB. În condițiile unor investiții directe de capital străin scăzute, deficitul contului curent contribuie, pe de o parte, la creșterea

datoriei externe și, pe de altă parte, la devalorizarea leului în raport cu dolarul SUA și alte valute.

f) *Șomajul.* Restructurarea producției sociale și îndeosebi a industriei a generat un somaj ridicat în majoritatea țărilor central și est-europene, cu deosebire în

Polonia, Slovacia, Slovenia și Ungaria unde, în anii 1994-98, rata șomajului înregistrat a oscilat de regulă între 10% și 15%.

Rate mai scăzute de șomaj s-au înregistrat în R. Cehă (între 2,9% și 7,5%) și în țările baltice (în medie între 5,3% și 7,3%). Sub acest aspect, România ocupă o poziție intermediară: rata șomajului a fost relativ mai mare în primii ani ai tranzitiei (10,9% în 1994), după care a cunoscut o anumită reducere (6,6% în 1996), iar în ultimul timp șomajul se înscrise pe o curbă crescătoare (8,8% în 1997, 10,3% în 1998 și 11,3% în iunie 1999).

Cifrele invocate nu conduc la o concluzie categorică privind relația dintre mersul reformei și rata șomajului. În R. Cehă, spre exemplu, apreciată ca fiind mai avansată pe calea economiei li-

bere de piață, rata șomajului a avut un nivel relativ scăzut în aproape toți anii tranzitiei. În schimb, în alte țări ca Polonia, care a făcut, de asemenea, pași mari în direcția economiei de piață, rata șomajului a avut constante niveli ridicate (rata maximă a fost de 16,0% în 1994).

g) Inflația. Tranzitia la economia de piață a fost însotită de o inflație foarte mare, galopantă, mai ales în primii ani când s-au liberalizat prețurile și s-a trecut la formarea lor pe baza confruntării cererii și ofertei. De la o inflație cu trei și chiar patru cifre în Slovenia și țările baltice, rata inflației este măsurată, în prezent, cu două sau cu o singură cifră. Ritmurile anuale ale creșterii prețurilor de consum sunt prezentate în tabelul nr. 6.

Tabelul nr. 6

**Prețurile de consum în țările europene candidate la UE,
1989-98 (media anuală, creștere procentuală
față de anul precedent)**

Tara	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
România	1,1	5,1	170,2	210,4	256,1	136,7	32,3	38,8	154,8	59,1
Bulgaria	6,4	23,8	338,5	91,3	72,9	96,2	62,1	123,1	1082,6	22,2
R. Cehă	1,4	9,9	56,7	11,1	20,8	10,0	9,1	8,9	8,4	10,6
Polonia	264,3	585,8	70,3	45,3	36,9	33,2	28,1	19,8	15,1	11,7
Ungaria	17,0	28,9	35,0	23,0	22,6	19,1	28,5	23,6	18,4	14,2
Slovacia	1,3	10,4	61,2	10,2	23,1	13,4	10,0	6,0	6,2	6,7
Slovenia	1285,3	551,6	115,0	207,3	31,7	21,0	13,5	9,9	8,4	7,9
Estonia	4,0	18,0	202,0	1078,2	89,6	47,9	28,9	23,1	11,1	10,6
Letonia	5,2	10,9	172,2	951,2	109,1	35,7	25,0	17,7	8,5	4,7
Lituania	2,1	9,1	216,4	1020,5	410,1	72,0	39,5	24,7	8,8	5,1

Sursa: ECE, Economic Survey of Europe, 1999/No. 2, United Nations, New York and Geneva, 1999, p. 70; CNS, Anuarul statistic al României, edițiile 1990-98.

În Polonia creșterea prețurilor de consum a avut un nivel maxim în 1990, după care creșterea a fost din ce în ce mai mică, în 1998 înregistrându-se o inflație de 11,7%. În R. Cehă și Ungaria inflația a avut dimensiuni mai mici, cu numai două cifre, ratele maxime au fost de 56,7% în R. Cehă și de 35% în Ungaria, în 1991, ulterior rata inflației s-a redus de la un la altul și în 1998 mărimea ei a fost de 10,6% și respectiv 14,2%.

Ca și în cazul altor indicatori, în România rata inflației a avut evoluție sinuoasă: a atins niveluri ridicate de trei cifre în anii 1991-94, mărimea maximă fiind de 256,1% în 1993; a urmat o scădere în 1995 și 1996, cu rate de 32,3% și 38,8%, după care creșterea prețurilor de consum a atins din nou cote ridicate 154,8% în 1997; 59,1% în 1998 și pentru anul 1999 se estimează o creștere de aproape 45-50%.

Bulgaria prezintă, de asemenea, o experiență aparte. Nivelul maxim al creșterii prețurilor de consum de 338,5% în 1991, au urmat patru ani de creștere mai scăzută a prețurilor (între 62,1% și 96,2%) pentru că în 1996 și 1997 rata inflației să sără la 123,1% și respectiv la cifra record de 1082,6%. În urma acestei creșteri soc a prețurilor de consum, rata inflației s-a redus la 22,2% în 1998 și, se pare, că și în 1999 va fi redusă.

Involuțiile care au intervenit în rata inflației din România își au sursa în ritmul lent în care au fost liberalizate prețurile și în existența unor puternice dezechilibre macroeconomice (bugetul consolidat, balanța comerțului exterior și a contului curent). Rata ridicată a inflației din România a fost generată, în același timp, de existența unor puternice poziții monopoliste în sectoare vitale ale economiei (ROMTELECOM, CONEL, ROMGAZ, SNCFR etc.) ca și de existența unor mari întreprinderi care înregistrează pierderi și, într-un fel sau altul, au primit sau mai primesc subvenții bugetare.

4. În loc de concluzii

1) Evoluția economiei reale a României în anii tranzitiei la economia de piață a condus la adâncirea decalajelor economice și sociale care o despart de țările UE. După 10 ani de la Revoluția din Decembrie 1989, nu s-a reușit să se asigure stabilitatea macroeconomică. Producția industrială și produsul intern brut continuă să scadă, inflația și șomajul au cote destul de ridicate și se înrăutățesc condițiile de viață ale populației, și așa destul de precare.

2) Balanța comerțului exterior înregistrează mari deficite, atât în relația cu țările UE cât și în relația cu țările CEFTA. Fenomenul reflectă, pe de o par-

te, o slabă ofertă și competitivitate a produselor industriale și agricole românești și, pe de altă parte, un mecanism necorespunzător de protejare a interesului economic național, a agenților economici viabili sau cu perspectiva de a fi viabili.

Pe fondul deficitului din comerțul exterior, contul curent consemnează serioase solduri negative, investițiile directe de capital străin sunt reduse și echilibrarea balanței de plată externe se realizează, în principal, prin împrumuturi externe de la FMI, Banca Mondială și de pe piețele internaționale de capital, obținute de regulă cu condiții destul de grele sau cu dobânzi ridicate.

3) Involuția îndelungată a economiei românești, în anii tranzitiei, este rezultatul unei gestiuni necorespunzătoare a crizei și a măsurilor de reformă promovate de partidele politice de guvernământ, indiferent de culoarea lor politică.

Măsurile de reformă economică, de până acum, au asigurat, într-adevăr, corporatizarea unităților economice, prin transformarea întreprinderilor de stat în societăți comerciale, s-au liberalizat prețurile și s-a format piața mărfurilor și serviciilor, a forței de muncă și a capitalului prin crearea bursei de valori mobiliare și a pieței extrabursiere RASDAQ. S-a dezvoltat sis-

temul bancar, s-au privatizat multe societăți comerciale (inclusiv prin privatizarea de masă) și sectorul privat a devenit preponderent în economie. În 1998, sectorul privat a deținut 58,3% din PIB și peste 90% din agricultură și comerț.

În toamna acestui an (1999) se definitivează actele normative care reglementează dreptul de proprietate asupra clădirilor (inclusiv industriale și de altă natură), pământului și pădurilor naționalizate sau confiscate de regimul comunist.

Progresele sunt nesatisfăcătoare însă. Privatizarea și restructurarea întreprinderilor mari și a băncilor avansează extrem de lent (în 1998, sectorul particular din industrie a reprezentat numai 29,8%); stimularea activității economice de către stat, prin pârghii specifice economiei de piață, este nesatisfăcătoare; impozitele și dobânzile ridicate, chipurile pentru stabilizarea macroeconomică, înăbușă inițiativa particulară, întreprinderile mici și mijlocii; evaziunea fiscală, corupția și economia subterană se manifestă pe scară largă.

Doctrina liberalismului economic este prost înțeleasă, în ultimul timp se subapreciază rolul economic al statului în stimularea și monitorizarea activității economice, funcție care de fapt ar trebui să crească, așa

cum de altfel are loc în multe țări dezvoltate. Punerea pe prim-plan numai a "mâinii invizibile" în reglarea activității economice este neproductivă în societatea contemporană. În plus, actualul proces al globalizării adâncește contradicțiile economice și sociale în plan intern și internațional. De asemenea, globalizarea are tot mai mult atingere cu interesul național, apărarea acestuia fiind o prerogativă a statului.

4) Asocierea României la Uniunea Europeană și cererea de integrare deplină în Uniune corespunde tendințelor obiective din economia contemporană, cu efecte benefice pentru modernizarea economiei, sporirea eficienței și starea socială a populației. Asocierea la UE să soldat, aşa cum s-a arătat, cu o extindere a relațiilor economice ale României cu țările Uniunii, a exportului și a importului.

Creșterea exportului românesc în țările UE15 de la 2886 milioane dolari (bunuri materiale și servicii) în 1989 la 5356 milioane dolari (numai bunuri materiale) în 1998 reflectă potențialul economic și capacitatea agenților economici de a fi parteneri valabili în relațiile cu agenții economici din țările UE. Structura producției, nivelul productivității muncii, eficiența utilizării energiei primare, randamentele agricole și soldul nega-

tiv al comerțului exterior cu UE și CEFTA, la care ne-am referit (punctul 2) sunt, în același timp, dovezi concluzante că, în prezent, economia de piață din România are o slabă capacitate concurențială și, ca atare, nu se înscrie în criteriile economice Copenhaga de aderare la Uniune. Deschiderea totală a pielei românești concurenței produselor occidentale ar antrena mari costuri economice și sociale, greu de suportat de populație.

5) Includerea României în faza negocierilor pentru aderare la Uniunea Europeană ar fi de natură să grăbească procesul de consolidare a economiei românești de piață și capacitatea ei concurențială, prin eforturi proprii, asistența UE urmând să aibă un rol tot mai însemnat. În plus, deschiderea negocierilor este justificată și de faptul că România îndeplinește criteriul politic de aderare, prin realizarea democrației și a drepturilor omului, inclusiv ale minorităților naționale, ca și de împrejurarea că s-au făcut mari progrese în adoptarea acquisului comunitar, a legislației și instituțiilor comunitare, prevăzute, de asemenea, în criteriile Copenhaga.

O decizie favorabilă a Consiliului European de la Helsinki din decembrie 1999 de acceptare a României la negocierile

de aderare a Uniunii este, după părerea noastră, justificată și corespunde nu numai interesului național dar și intereselor generale ale UE de creștere a rolului său economic și politic în plan regional și global.

Realizarea de către România a criteriului economic de aderare la Uniunea Europeană necesită însă timp și măsuri ferme în acest sens, schimbarea economiei reale neputându-se face peste noapte.

Note bibliografice

1. Acord european instituind o asociere între România, pe de o parte, Comunitățile Economice și statele membre ale acestora, pe de altă parte, în vol. Parlamentul României, Legislația României II, 1 aprilie-30 iunie 1993, Regia Autonomă "Monitorul oficial". Articolul 121 din acord prevede: "Protocoalele nr. 1, 2, 3, 4, 5, 6 și 7 și anexele nr. I-XIX fac parte din acest acord". Acordul european s-a publicat, în limba română, fără protocoalele și anexele respective. În volumul în care s-a publicat Acordul european, într-un subsol aferent articolului 121 se afirmă: "Protocoalele nr. 1-7 și anexele I-XIX se vor publica ulterior". Din păcate, acestei afirmații nu i s-a dat curs, fapt ce limitează cunoașterea completă a conținutului Acordului.
2. CNS, Anuarul statistic al României, edițiile 1990-98.
3. CESTAT, Statistical Bulletin 1998/4.
4. The World Bank, World Development Indicators 1999.
5. FAO, Yearbook Production vol.51, Rome 1997.
6. FAO Quarterly bulletin of statistics, vol. 12, Rome, 1999.
7. FAO, Food balance sheets 1994-1996, average, Rome, 1998.
8. ECE, Trends in Europe and North America 1998-1999, New York and Geneva, 1999.
9. European Commission, Agenda 2000. For a stronger and wider Union, Bulletin of the European Union, Supplement 5/97.
10. European Commission, Regular Report. From the Commission on Romania's progress towards accession; ibid., Enlargement 98, Commission Report. Romania.
11. ECE, Economic Survey of Europe 1999/No. 2, United Nations, New York and Geneva, 1999.
12. PNUD, Rapport mondial sur le développement humain, edițiile 1998 și 1999.

13. Raportul național al dezvoltării umane. România, edițiile 1997 și 1998.
14. Reflectii asupra asocierii și aderării României la Uniunea Europeană, Studii și cercetări economice, 12/1995, CIDE, București 1995.
15. Belli, Nicolae, Poate România să rezolve problema zahărului folosind materia primă proprie? Studii și cercetări economice, 2/1999, CIDE, București, 1999.
16. Constantinescu, N. N., Lecțiile tranzitiei: cazul României, Probleme economice, 5/1996, CIDE, București 1996.
17. Lafontaine, Pascal, 10 lecons sur l'Europe, Communautés Européennes, 1998.
18. Grigorescu, Constantin (coordonator), Nivelul dezvoltării economico-sociale a României în context european. 1989. Editura Expert, București, 1993.
19. Ionete, Constantin, Decalaje în modernizarea economiei românești, Probleme economice, 26/1993, CIDE, București 1998.
20. Zaman, Gheorghe și Georgescu, George, Romania's Association to the European Union, Economic Panorama, vol.2 (1994), Bucharest, September, 1994.